

Irena
Kraševac

Dvije poticajne izložbe

Mato Celestin Medović – retrospektiva
Galerija Klovićevi dvori, 1. prosinca 2011. – 12. veljače 2012.
AUTOR IZLOŽBE Igor Zidić

Bela Csikos Sesia – retrospektiva
Umjetnički paviljon, 19. siječnja – 11. ožujka 2012.
AUTOR IZLOŽBE Tonko Maroević

Retrospektivne izložbe velikana hrvatskog modernog slikarstva iščekujemo s osobitim zanimanjem i uzbuđenjem, i te se izložbe ubrajaju u prvorazredne kulturne događaje sezone. Početak 2012. godine obilježile su retrospektive Mate Celestina Medovića i Bele Čikoša Sesije. Njihovo pojavljivanje u javnosti budi nostalgičan prizvuk “zlatnog doba” hrvatske moderne i te su izložbe redovito među najposjećenijima. Kako se takve izložbe kod nas realiziraju s dugim vremenskim odmakom – posljednja Medovićeva izložba u Zagrebu bila je 2001., dok je veća Čikoševa izložba održana daleke 1976. godine,¹ interes koji pobuđuju je razumljiv. Osim što nedostaje izložbi, nemamo ni kontinuiteta stručnih publikacija o ključnim protagonistima hrvatske moderne. Prva temeljna monografska istraživanja dvojice umjetnika obavljena su prije tridesetak godina. Medovićev opus i životopis istražila je Vera Kružić Uchytel i objavila u monografiji iz 1978., dok je Čikoša obradio Vinko Zlamalik u knjizi objavljenoj 1984. godine. Za tim knjigama posežemo u potrazi za temeljnim podacima o djelima, izložbama, biografiji i bibliografiji. Sve što je izlagano i objavljivano nakon tih godina, svojevrsna je povijesnoumjetnička desiderata. Nema nastavljajuća. Nedostaju rezultati novih istraživanja, kontekstualizacije i interpretacije,

kontinuirane nadopune biobibliografije i kataloga djela. Nekolicina “remek djela” vrti se ukруг na povremenim izložbama akademijinih obljetnica, galerijskih fundusa, sinteznih izložbi razdoblja historicizma i secesije... Medović i Čikoš nisu iznimka, već uvriježeno pravilo da je jednom odrađena retrospektiva i monografija dovoljna za neko dulje vremensko razdoblje, ne vodeći računa o tome da nove generacije publike i stručnjaka treba neprestano odgajati i pružati im mogućnost susreta s originalnim djelima. Pritom bi ključnu inicijativu trebala preuzeti Moderna galerija kao ustanova u kojoj se čuva i obrađuje ponajveći dio opusa naših modernih umjetnika. Otežavajuća je okolnost i ta što se ne vodi i sustavna briga o djelima u privatnom vlasništvu te im se gubi trag i nedostupna su kako istraživačima, tako i posuđivačima. Nacionalno bi umjetničko blago u privatnom vlasništvu trebalo bolje evidentirati; potražnja za djelima Bukovca, Medovića i ostalih naših modernih slikara na tržištu umjetnina u posljednja dva desetljeća izazvala je, naime, pravu pomutnju. Uz zajamčeno pravo na anonimnost vlasnika, sustavno bi se trebao pratiti kupoprodajni trag i regulirati dostupnost djela u znanstveno-istraživačke svrhe.

Medovićeva retrospektiva održana u Galeriji Klovićevi dvori na prijelazu 2011. u 2012. godinu brojem izloženih djela dosad je najpotpunija slikareva izložba. Predstavljeno je 180 ulja na platnu i 36 crteža koji su se nizali kronološkim slijedom i prema tematskim ciklusima. Ovaj respektabilan opus započinje

¹ Radilo se o prijenosu izložbe *Mato Celestin Medović 1857.-1920.: djela iz fundusa Galerije umjetnina* iz Splita u Galeriju Klovićevi dvori, 2001., Čikoševa je izložba 1976. sadržavala izbor djela iz donacije Strossmayerovoj galeriji HAZU.

rafaelesknom *Sv. Cecilijom* iz razdoblja talijanskog školovanja 1882., a nastavljaju ga brojna djela iz Münchenskog i zagrebačkog razdoblja, sve do posljednjih studija naslikanih u smiraju života kojeg Medović provodi na rodnom Pelješcu. Nakon što su *Srijemski mučenici* (1895.) nedavno viđeni na izložbi Zagreb-München u Umjetničkom paviljonu, veća iznenađenja izložbe bili su dosad neizlagani motivi pelješkog krajolika, slike malog formata koje ga još čvršće vežu uz modernizam, pa i simbolizam s početka 20. stoljeća. Nakon dokumentarističkog pristupa Vere Kružić Uchytel, autor retrospektivne izložbe i teksta u katalogu Igor Zidić, iscrpno rekapitulirajući dosadašnju Medovićevu poziciju unutar naše povijesnumjetničke historiografije od Kršnjavija, preko Babića i Gamulina, Medovićevu slikarskom opusu pristupa integralno i na temelju detaljne analize pojedinih djela donosi uvjerljivu interpretaciju i revalorizaciju djela unutar domaćeg i europskog konteksta.

Na Medovićev se opus sjajno nastavlja Čikoš, njegov mlađi suvremenik čije je ishodište također historijsko slikarstvo Münchenske Akademije, ali kod kojeg je proces "modernizacije" i "transformacije" od akademizma do secesije i simbolizma bio brži i radikalniji. Čikoš je, za razliku od Medovića, pristupio Bukovčevu Društvu hrvatskih umjetnika i sudjelovao na prvoj izložbi Hrvatskog salona u Umjetničkom paviljonu 1898. godine. Njegovi iskoraci prema difuznom kolorizmu i naglašenom simbolizmu očiti su na slici *Psiha (Atena i Psiha, Nadahnuće)*, 1898. koja je već otprilike uvrštena u antologijska djela hrvatske moderne. Ova slika malog formata (73x34 cm) dio je veće cjeline, triptiha čije su bočne strane izgubljene. Ovako fragmentarna, djeluje gotovo nestvarno u velikom izložbenom prostoru i u usporedbi s ostalim radovima. Nadahnuće je Čikošu bilo teško ponoviti i ta je slika ostala nedokučivi vrhunac njegova stvaralaštva. Nepoznanica

nam nadalje ostaje i ciklus *Inocencija*, koji se sa Svjetske izložbe u Parizu 1900. nije vratio u Zagreb jer je slike kupila neka ruska plemkinja iz St. Peterburga, ali sačuvane su nam zato brojne sjajne skice i studije koje su ovom ciklusu prethodile. Nakon temeljnog Zlamalikova istraživanja Čikoševa djela i biografije objavljene u monografiji iz 1984., tekst Tonka Maroevića u katalogu izložbe donosi svježiu, suvremenu interpretaciju ovog vrlo oscilirajućeg, pa time i teže dokućivog umjetničkog opusa. U nastojanju da nakon dugo vremena pokažu što više djela, obje izložbe, međutim, zapadaju u problem neselektivnosti, što nažalost nije rijetka pojava u našim izložbenim prostorima gdje se pokazuju i djela evidentno lošije kvalitete te nerestaurirane slike.

U pomalo euforičnom raspoloženju susreta publike s originalnim djelima dvojice važnih hrvatskih umjetnika, nameće se pitanje "stalnog" stalnog postava Moderne galerije, ali i Umjetničke galerije u Dubrovniku te zatvorene memorijalne zbirke u Medovićevoj rodnoj kući u Kuni. Premda bi mogao biti *brend* Pelješca i Dubrovnika, o njemu se ne može saznati gotovo ništa u turističkim itinererima poluotoka. Možda bi tek ponuda razglednica s motivima Medovićevih peljeških krajolika mogla biti početak jednog uspješnog projekta kulturnog turizma, koji bi uz ceste maslinova ulja i vina, ponudio i Medovićeve pute i puteljke na kojima je otkrivao svoj zavičaj i njegovu neponovljivu ljepotu i simboliku. Jednako vrijedi i za Čikoša i ostale protagoniste vrlo nadahnutog razdoblja hrvatske moderne koja je u Zagrebu oko 1900. doživjela svoj vrhunac - za razliku od Beča koji dan danas "živi" od svoje secesije i prodaje je kao ponajbolji marketinški proizvod svog kulturnog identiteta, kod nas je potisnuta i neprepoznatljiva kako za prolaznog turista, tako i za Zagrepčane već iscrpljene u traganju za vlastitim identitetom i izbljedjelom slikom nekadašnjeg "malog Beča". x